

Krajoznawca Kujawsko - Pomorski

Informator Regionalnego Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK Województwa Kujawsko - Pomorskiego

nr 5 / 2007

październik 2007

Rok II

XXXVII Centralny Zlot Krajoznawców „CZAK Gdańsk 2007”

Od 21 do 26 sierpnia 2007 roku Pomorskie Porozumienie Oddziałów PTTK w Gdańsku było organizatorem i gospodarzem kolejnego XXXVII Centralny Zlot Krajoznawców. Na imprezie tej reprezentowane było również nasze województwo. W Gdańsku obecni byli członkowie Oddziału Kujawskiego z Włocławka, Oddziału im ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi z Grudziądza, Oddziału Miejskiego im. Mariana Sydowa w Toruniu oraz Oddziału z Inowrocławia.

Organizatorzy, żeby wzbogacić walory poznawcze imprezy oprócz wycieczek zaoferovali uczestnikom całą gamę seminariów. Najciekawsze z nich poświęcone były bursztynowi i polskim latarniom morskim. Zarówno dodatkowa wycieczka przedzlotowa jak i program samego zlotu pozwoliły uczestnikom zapoznać się ze swojego rodzaju perełkami krajoznawczymi województwa pomorskiego. Wycieczki zlotowe mające w określeniach „Dzień Gdański”, „Dzień Gdyni”, „Dzień Helski”, „Dzień Kociewsko - Kaszubski” pozwoliły nam na zobaczenie wielu najciekawszych miejsc tych okolic. Pałac w Krokowej, katedra pelplińska, Groty Mechowskie, pucki pomnik Zaślubin z Morzem, zamek w Gniewie, wieża widokowa „Kaszubskie Oko” czy też „Dom na Głowie” i najdłuższa deska świata w Szymbarku - to tylko kilka obiektów krajoznawczych jakie zobaczyliśmy. Jak zwykle bywa w tego typu imprezach chroniczny brak czasu nie pozwolił na obejrzenie innych, bardzo ciekawych miejsc, które na to by zasługiwały. Przez Tczew, Kościerzynę, Wejherowo czy też Starogard Gdański tylko przejeżdżaliśmy.

Każdy z uczestników CZAK-u biorąc udział w wycieczkach spełnił wymogi dla zdobycia Odznak Krajoznawczych: Morskiej, Ziemi Gdańskiej, Miłośnika Gdańska i Miłośnika Gdyni.

CZAK-owi towarzyszyła również wystawa zbiorów kolekcjonerskich - wśród wystawców był przedstawiciel naszego województwa - był nim jak zwykle Tadeusz Konieczka z Inowrocławia.

Organizatorem kolejnego XXXVIII CZAK - u będzie za rok Oddział Wojskowy w Chełmie.

(KCz)

Nowe mianowania

W trakcie odbywającego się w Gdańsku XXXVII CZAK - u Komisja Krajoznawcza Zarządu Głównego PTTK na wniosek Krajowego Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK z rekomendacji Regionalnego Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK Województwa Kujawsko - Pomorskiego w dniu 21 sierpnia 2007 roku mianowała: *ZASŁUŻONYM INSTRUKTOREM KRAJOZNAWSTWA* - kol. Helenę CIEŚLAK (Oddział Kujawski PTTK we Włocławku), a *INSTRUKTOREM KRAJOZNAWSTWA POLSKI* - kol. Zbigniewa BOROŃSKIEGO (Regionalny Oddział PTTK „Szlak Brdy” w Bydgoszczy).

Wszystkim nowo mianowanym składamy tą drogą serdeczne gratulacje.

(KCz)

Szlak Kulturowy w Grudziądzu

2 września 2007 roku rajdem rowerowym pod nazwą „Do Twierdzy de Courbiere'a” dokonano otwarcia pieszego i rowerowego turystycznego szlaku kulturowego „Twierdza Grudziądz” prowadzącego do najważniejszych fortyfikacji. Wspólne przedsięwzięcie Oddziału PTTK im. ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi, Towarzystwa Przyjaciół Fortyfikacji oraz Miejskiego Zakładu Użyteczności Publicznej poprzedziły kilkumiesięczne przygotowania. Wysprzątno i oczyszczono od wielu lat zaniedbane fortyfikacje, przygotowano i ustawiono przy obiektach architektury militarnej czytelne tablice informacyjne oraz wydano „Przewodnik po wewnętrznym pierścieniu fortecznym Twierdzy Grudziądz”.

Szlak kulturowy „Twierdza Grudziądz” liczący prawie 22,5 km oznakowany został kolorem czarnym. Rozpoczyna się przy Rondzie im. Romana Dmowskiego. Pokonując całą trasę turysta zobaczy (w kolejności): osłony przewoźnych wieżyczek pancernych - betonowe umocnienia w kształcie podkowy na skraju wiślanej skarpy, murowany dom walmistrza fortu Strzemięcina, czytelną ruinę fortu Strzemięcina z wartowniami i tobrukami, schrony piechoty IR 9 i IR 10, ruinę fortu Lasek Miejski, schron amunicyjny baterii półpancernej, baterię półpancerną Leśny Dwór, dawne koszary lotnicze, w których obecnie mieszczą się Wojskowe Zakłady Uzbrojenia nr 2, zespół umocnień Wielka Księża Góra, fort Mała Księża Góra, fort Dąb, schron piechoty IR 34, fort Tarpno, fort Świerkocin, fort Nowa Wieś, fort Parski, cmentarz wojenny, cmentarz garnizonowy i ostatni element szlaku - dzieło rogowe grudziądzkiej Cytadeli.

(KCz)

Nowy atrakcja krajoznawcza przy drodze powiatowej z Włocławka do Wieńca Zdroju

Z inicjatywy krajoznawców Kujawskiego Oddziału PTTK we Włocławku przy współudziale włocławskiego Koła Polskiego Towarzystwa Geograficznego i Nadleśnictwa Włocławek w Roku Szlaków Turystycznych doprowadzono do udokumentowania przebiegu południka 19⁰E przy drodze powiatowej z Włocławka do Wieńca Zdroju. Wiele miejscowości w Polsce ukazują przybywającym turystom swoje osobliwości, np. obelisk środka Polski w Piątku, czy głaz tablicą poświęconą 15⁰E w Stargardzie Szczecińskim. My postanowiliśmy zwrócić uwagę na południk 19⁰E. Do tego miejsca w czerwcu każdego roku będą organizowane wycieczki piesze czarnym szlakiem. Pragniemy w ten sposób upamiętnić I zbiorową wycieczkę Aleksandra Janowskiego z Warszawy do Starej Dąbrowy w Puszczy Kampinoskiej w czerwcu 1907 roku. W roku Jubileuszowym rozpoczęliśmy I rajd na tej trasie z udziałem młodzieży, słuchaczy Włocławskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku, członków włocławskiego Koła PTG i krajoznawców z naszego Oddziału PTTK. Obecni byli również kuracjusze z Wieńca Zdroju..

Miejsce zostało upamiętnione specjalną tablicą, której odsłonięcie nastąpiło podczas I rajdu. Na uroczystości odsłonięcia tablicy oprócz reprezentantów - inicjatorów pamiątki krajoznawczej - PTTK, PTG i Nadleśnictwa, były władze miasta i uczestnicy rajdu.

Stosowne informacje o 19 południku i długości geograficznej przedstawił zebrany kol. Stanisław Lewandowski - przewodniczący Koła PTG, a ideę krajoznawczą tego miejsca połączoną z historią I zbiorowej wycieczki Aleksandra Janowskiego z Warszawy do Puszczy Kampinoskiej i obchodzonym Roku Szlaków Turystycznych przedstawiła wiceprezes Oddziału PTTK kol. Helena Cieślak.

W następnych latach nasi przewodnicy i przodownicy turystyki pieszej, a może i kolarskiej będą wędrowali w czerwcu na spotkanie z historią. Wiadomo, że Aleksander Janowski w swych wędrowniach po kraju nie pominął Włocławka i jego okolic.

Na pamiątkę I wycieczki do tego obiektu uczestnicy otrzymali specjalny certyfikat.

(Helena Cieślak - Włocławek)

Maciej WADOWICKI

Kontynuując prezentację sylwetek najbardziej zasłużonych instruktorów spośród naszego grona w tym numerze Krajoznawcy Kujawsko - Pomorskiego Magdalena Rasnak - wnuczka - przedstawia sylwetkę Macieja WADOWICKIEGO mianowanego w dniu 24 lutego 2007 roku Zasłużonym Instruktorom Krajoznawstwa.

Pasje krajoznawcze dziadka Macieja

Dziadek mój urodził się 15 września 1934 roku w Kościanie. Początki jego zainteresowań krajoznawczych sięgają lat powojennych. W szkole podstawowej uczestniczył w obozach harcerskich, w średniej jeździł na wycieczki piesze i rowerowe po Wielkopolsce pod opieką wychowawców - patriotów, a będąc studentem Politechniki Wrocławskiej poznawał uroki Dolnego Śląska.

W 1959 roku dziadek zamieszkał w Bydgoszczy, gdzie otrzymał pracę w Zakładach Radiowych *Eltra*. Tu zetknął się z Januszem Umińskim, prezesem Zarządu Okręgu PTTK, którego charyzma spowodowała, że młody przybysz związał się z tym towarzystwem na całe życie i rozpoczęła się jego wielka przygoda jako członka kadry programowej w PTTK. W ramach Klubu Włóczęgów Pieszych *Talk* popularyzował wędrówki po Krajnie, Kujawach i Pałukach. Przez 25 lat przewodniczył Okręgowej Komisji Turystyki Pieszej, kilka kadencji udzielał się w Komisji Turystyki Pieszej Zarządu Głównego oraz 6 lat w Komisji Krajoznawczej ZG PTTK, w ramach której brał udział w przygotowaniu Kongresu Krajoznawstwa Polskiego w Opolu (1990). Pełnił funkcje wiceprezesa Zarządu Wojewódzkiego PTTK (1982-89) ds. programowych. W 1962 roku uzyskał tytuł Przewodnika Turystyki Pieszej PTTK (leg. nr 742), po 14 latach miał już uprawnienia na cały kraj. Należał do grona założycieli Rady Aktywizacji Turystyki Pieszej Ziemi Północnych przy KTP ZG PTTK (Piławki 1962). Tegoż roku zorganizował I Okręgowy Zlot Przewodników TP do Pakości i rozpoczął wydawanie kwartalnika OKTP *Śladami Trampa* - cenne dzisiaj źródło historyczne do dziejów turystyki pieszej w województwie. Ostatni 60 numer ukazał się tuż po wprowadzeniu stanu wojennego (1981).

W 1963 roku był współorganizatorem pierwszego w województwie zakładowego oddziału PTTK *Eltra*, dokąd przeniósł klub *Talk*, a w 1991 także Regionalnego Oddziału PTTK „Szlak Brdy”. Założył też kilka kół PTTK oraz pierwszy w województwie klub krajoznawczy *Komputerki* przy ZETO (1972). Był inicjatorem przeprowadzenia pierwszego wojewódzkiego szkolenia instruktorów krajoznawstwa (1967) - uprawnienia otrzymało wówczas 33 osoby oraz centralnego dla prowadzących inwentaryzację krajoznawczą.

Wysoko ceni sobie nominację na Instruktora Krajoznawstwa Pplski - legitymacja P209/ZG/1983 - którą otrzymał z rąk ks. prałata Jerzego Pawlika, przedstawiciela Komisji Krajoznawczej ZG PTTK, podczas zorganizowanego przez niego Ogólnopolskiego Zlotu Przewodników TP w Więcborku 15 września 1984, jako prezent na 50-te urodziny.

W latach 80-tych okręgowe zloty przewodników zastąpiono trzydniowymi sejmikami regionalnymi, których celem było upamiętnianie zapomnianych dotąd rocznic historycznych. Miały one charakter zjazdów rodzin krajoznawców. Zorganizowano ich 20, zawsze w oparciu o mało znane dwory i pałace. Ważniejsze tematy tych sejmików poświęcone były: obchodom 50-tej rocznicy wyzwolenia pogranicza Wielkopolsko-Kujawskiego przez powstańców wielkopolskich oraz przypominające sylwetki działaczy niepodległościowym Pomorza i Wielkopolski (ks. S. Sychowskiego w Śliwicach, ks. J. Wryczy we Wielu, J. Wybickiego w Margońskiej Wsi, H. Cegielskiego w Ławkach czy J. Kilińskiego w Trzemesznie). Na każdą z tych imprez przygotowywano okolicznościowe wydawnictwo. Jednym ze znaczących wydarzeń 1988 roku były uroczystości odsłonięcia obelisku w 125 rocznicę wymarszu gimnazjalistów w Trzemesznie do powstania styczniowego. Jako członek Stowarzyszenia Miłośników Zabytków Historycznych w Trzemesznie, organizował konkursy krajoznawcze i uczestniczył w otwarciu tamtejszego Muzeum Regionalnego.

Maciej Wdowicki współpracował też z kilkoma ogniwami PTTK przy popularyzacji odznak krajoznawczych. Z ważniejszych wymienię: Oddział Ziemi Gnieźnieńskiej dla którego opracował regulamin odznaki *Śladami św. Wojciecha*; Klub Przewodników TP im. Anieli Michalskiej w Warszawie gdzie miał swój udział przy odznace *Śladami Fryderyka Chopina* czy Wielkopolską Korporacją Oddziałów w związku z wdrożeniem odznaki *Szlakami Powstania Wielkopolskiego*. Współpracował też z

kilkoma oddziałami przy opracowywaniu i wytyczaniu szlaków. Kierował komisjami: Ruchu Turystycznego WKKFiT Prezydium WRN i Turystyki Wiejskiej RW Zrzeszenia LZS w Bydgoszczy.

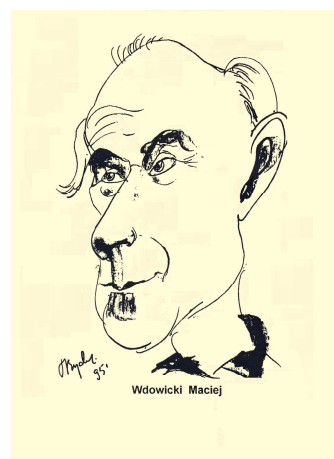
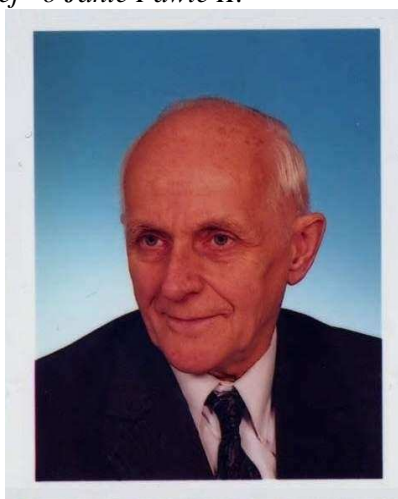
W zakresie krajoznawstwa i publikacji dziadek Maciej ma jeszcze zasługi jako członek: Opolskiego Klubu Kolekcjonerów, Wielkopolskiego Klubu Publicystów Literatury Krajoznawczej (od 1986). Niemal każdego roku uczestniczy w centralnych zlotach CZAK. Publicystykę rozpoczynał w 1960 roku od współpracy przy wydawaniu pisma zlotowego *Dwa Grzybki*. W swym dorobku publicystycznym posiada wiele artykułów w prasie lokalnej, w której ukazywały się m.in. cykle: *Nie w tę, to w inną niedzielę* (Gazeta Pomorska 1982), *Zaproszenia na wędrówki szlakami* i *Weekend w stancy* (Gazeta Wyborcza 1992). W latach 1991 - 2003 współpracował z Ilustrowanym Kurierem Polskim, gdzie proponował różne formy spędzenia wolnego czasu, m.in.: *Jeden tam na wakacje, Wędrówki bliższe i dalsze*. Czytelnicy tegoż magazynu zetknęli się też z jego opracowaniami w cyklach: *Legendy, Opowieści Macieja, To i owo*. Drukowano też jego artykuły problemowe na stronach: *Historia i Kultura*. Poza tym opracowania Wdowickiego można było przeczytać w kwartalniku *Wielkopolska* (1988-89), miesięczniku *Poznaj Swój Kraj* (1992). Oficyna wydawnicza PTTK *Kraj* opublikowała dwie jego prace: *Siedem dni nad Jeziorem Charzykowskim* (1991) i *Uzdrowisko Inowrocław* (1993). Również COIT w Bydgoszczy wydawał jego kilka opracowań (1972-1991). Współpracował też z redakcjami: informatora krajoznawczego *Trakt* (1986-87) i kwartalnika UW *Bydgoski Przegląd Turystyczny* (1992), trzemesznieńskim miesięcznikiem *Kosynier* (1993-2002), żnińskim tygodnikiem *Pałuki i Ziemia Mogileńska* (1999-2002) oraz ogólnopolskimi wydawnictwami: *Gościńiec* w Warszawie, *Wędrujemy w Zielonej Górze*, *Na kolekcjonerskim szlaku* w Opolu, *Krajoznawstwo i turystyka* w Kaliszu. Sporadycznie współpracował z *Kroniką Wielkopolską* w Poznaniu oraz tygodnikami: *Niedziela, Wiadomości Janowieckie, Tygodnik Tucholski, szubiński Tygodnik Regionalny*, pisząc artykuły historyczne, biograficzne, o zwyczajach regionalnych i o nekropoliach - cykle: *Na cmentarnych ścieżkach* i *Listopadowe rozmyślenia* (1999-2002). Do Sekcji Wydawniczej TMMB *Kalendarza Bydgoskiego* zaproszony został w 2003 roku przez naczelną redaktor Krystynę Romeyko - Bacciarelli. Dwa razy zaistniał w *Kronice Bydgoskiej* (2003 i 2004).

O zasługach Wdowickiego pisano: *Dziennik Wieczorny* w numerze 86 z 3-5 maja 1985 roku (J. Wiśniewski - *Skrajem słońca*) i numerze 244 z 14 grudnia 1992 (M. Wecwert - *Piesz po historii*). Artykuły zamieścił także *Tygodnik Bydgoski* w numerze 39 z 18 grudnia 1992 roku (K. Berndt - *Maciej Wdowicki - krótki szkic biograficzny z okazji 30-lecia społecznej działalności turystycznej*), *Promocje Pomorskie* - nr 5 z 1993 roku (J. Wenderlich - *Maciej... co zawsze się rusza*), *Znad Warty* nr 11B, tom II, grudzień 1998 w Poznaniu.

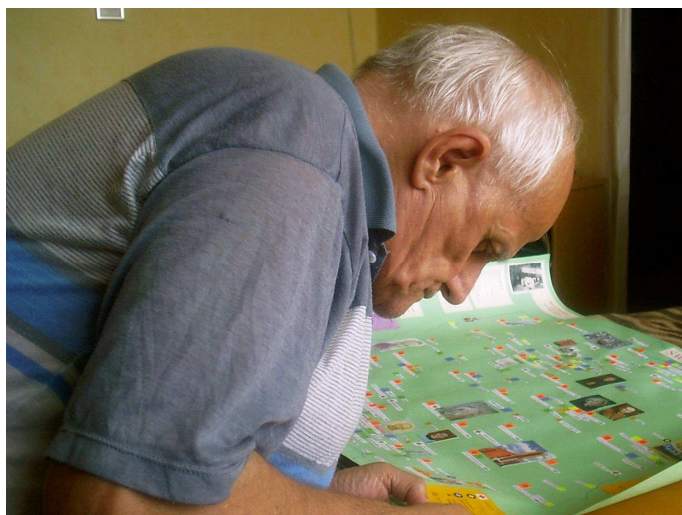
Poza licznymi listami gratulacyjnymi, dyplomami i kilkoma medalami (m.in. „*Medal Wyczółkowskiego*”) otrzymał Złote Honorowe Odznaki PTTK (1971), LZS (1984) oraz odznaczenia państwowe: Zasłużony Działacz Turystyki (1973), Srebrny Krzyż Zasługi (1979), Za zasługi dla rozwoju województwa bydgoskiego (1983) i Krzyż Kawalerski OOP (1984). Jego biografia została umieszczona w Błękitnej „*Who is who*” Hübnera.

(Magdalena Rasnak- Bydgoszcz)

Magdalena Rasnak - wnuczka Macieja Wdowickiego - jest absolwentką policealnego Studium Organizacji Ruchu Turystycznego oraz studentką II roku geografii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. W 2007 roku na XX Śląskie Sympozjum Krajoznawców w Opolu przygotowała referat o kościołach posiadających relikwie św. Wojciecha. Jest laureatką medialnego konkursu ZG PTTK z historii towarzystwa i finalistką konkursu „*Niedzieli Gnieźnieńskiej*” o Janie Pawle II.

(Fotografie Maciej Wdowicki)

Czwarty numer „Kujawy i Pomorze”

W sprzedaży jest już czwarty numer „Kujawy i Pomorza”. Jak zwykle jego treść jest niezmiernie ciekawa. Nowy numer zawiera artykuły: Krzysztofa Kalinowskiego „Kościół i klasztor oo. Bernardynów w Skepem”, Stanisława Wasilewskiego i Andrzeja Hermanna „Toruński poligon artyleryjski”, Marka Sassa „Burchat - miejsce magiczne na dawnym pograniczu polsko - krzyżackim”, Grzegorza Stępnia „Ziemia Dobrzyńska w 1920 roku”. Józef Rusiecki w ramach cyklu „Odznaka Krajoznawcza Województwa Kujawsko - Pomorskiego” prezentuje obiekty położone na terenie powiatu lipnowskiego.

(KCz)

Odznaki krajoznawcze - IV

Odznaka Krajoznawcza „Miłośnik Twierdzy Grudziądz”

W dalszym ciągu apeluję do Kolegów z oddziałów, które „prowadzą” swoje odznaki krajoznawcze - mam na myśli oddziały żniński, włocławski, chełmiński, brodnicki, Miejski w Toruniu, przy Klubie POW i Regionalny „Szlak Brdy” z Bydgoszczy. Proszę Was o przesyłanie ma adres widoczny w stopce wydawniczej materiałów dotyczących historii powstania i funkcjonowania poszczególnych odznak, ich wizerunków, liczby zweryfikowanych i przyznanych odznak i temu podobnych ciekawostek.

W tym numerze przedstawię „sylwetkę” kolejnej odznaki „funkcjonującej” w grudziądzkim oddziale PTTK. Odznaka ta została wprowadzona uchwałą Zarządu Oddziału z dnia 13 maja 2004 roku. Ta jednostopniowa odznaka została ustanowiona w celu popularyzacji walorów krajoznawczych Grudziądza i jego okolic, w szczególności obiektów fortyfikacyjnych dawnej Twierdzy Grudziądz. Pomysłodawcą odznaki, a także autorem znaku graficznego był Tomasz Simiński - Stanny.

Zdobywca odznaki pozna walory grudziądzkiej Cytadeli a także wybranych fortów wewnętrznego i zewnętrznego pierścienia umocnień Twierdzy Grudziądz.

Do dnia 31 grudnia 2006 roku zweryfikowano poniżej podane ilości odznak:

rok	RAZEM
2004	159
2005	3
2006	41
RAZEM	203

(KCz)

II Wojewódzki Zlot Aktywu Krajoznawczego Toruń - 2007

1. Zlot odbędzie się w dniach 13 - 14 października 2007 roku z noclegiem w warunkach turystycznych we Forcie IV przy ul. Chrobrego (sale wieloosobowe).
2. Organizatorem Zlotu jest Komisja Krajoznawcza działająca przy Oddziale Miejskim PTTK im. Mariana Sydowa w Toruniu.
3. Współorganizatorem imprezy jest Firma „Twierdza Toruń - Fort IV”
4. Cele Zlotu:
  - popularyzacja i propagowanie działalności krajoznawczej
  - włączenie się w obchody Roku Szlaków Turystycznych
  - promocja szlaku turystycznego „Fortecznego” oraz odznaki krajoznawczej „Miłośnik Twierdzy Toruń”
  - integracja środowisk krajoznawczych województwa kujawsko - pomorskiego
5. Uczestnictwo w Zlocie:
II WZAK jest kontynuacją Zlotu zapoczątkowanego w ubiegłym roku przez Komisję Krajoznawczą przy Oddziale PTTK im. ks. ppłk dr Władysława Łęgi w Grudziądzu.

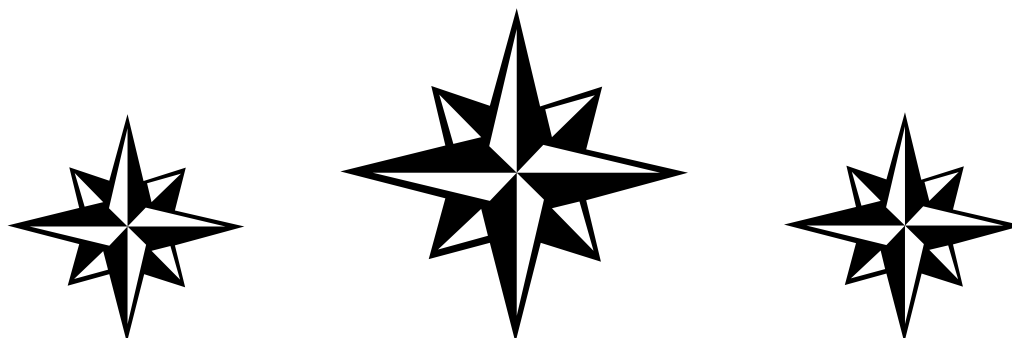
Program Zlotu

13 października 2007 r.

- 12.00 – 13.00 - przyjmowanie uczestników Zlotu we Forcie IV (ul. Chrobrego)
13.00 – 13.10 - otwarcie II WZAK - u
13.10 – 14.00 - referat „Zwiedzamy Twierdzę Toruń” - kol. Marian Rochniński
14.00 – 14.30 - prezentacja 85-lecia Oddziału Miejskiego PTTK im. Mariana Sydowa - kol. Henryk Miłoszewski
14.30 – 14.45 - referat „Marian Sydow patron OM PTTK w Toruniu” - kol. Tadeusz Perlik
14.45 – 15.30 - otwarte spotkanie Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa Województwa Kujawsko - Pomorskiego - kol. Krzysztof Czerepowicki
15.30 – 18.30 - wycieczka po fortyfikacjach Twierdzy Toruń - kol. Marian Rochniński
19.00 – 19.45 - obiadokolacja
20.00 – ? - spotkanie towarzyskie krajoznawców

14 października 2007 r.

- 8.00 – 8.45 - śniadanie
9.00 – 12.30 - wycieczka do Obserwatorium Astronomicznego UMK w Piwnicach koło Torunia
12.30 – 12.45 - podsumowanie Zlotu

WYDAWCA: Regionalne Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK Województwa Kujawsko - Pomorskiego z siedzibą przy Oddziale PTTK im. ks. dr. ppłk. Władysława Łęgi w Grudziądzu ul. Za Basenem 2

NAKŁAD: 20 egzemplarzy

*ADRES DO KORESPONDENCJI: Krzysztof Czerepowicki 86-300 Grudziądz ul. Władysława Łęgi 5/41
e-mail: krzysztofczerepowicki@o2.pl*